

LYN GARDNER

ÚJRAGONDOLNI A BRIT MŰVÉSZETI INTÉZMÉNYEK ÉRTELMÉT

„Nem nekem, nem neked, hanem nekünk.” Ez a mottó van belegravírozva a délnyugat-londoni Battersea Arts Centre mennyezetébe. A Battersea a Lavender Hillen, Wandsworth szívében fekszik, és egykoron városháza volt, a civil társadalom helyi központja. A régi, viktoriánus ülésteremben, ahol a politikusok a 19. században a napirendi ügyekről tanácskoztak, még mindig tartanak színházi előadásokat, maga az épület pedig több mint száz éve a helybeliek életének szerves része.

A 2015-ben tűzvészben megsemmisült gyönyörű nagyterem mostanra főnixként támadt fel poraiból. És ismét napi szinten zajlik benne az élet: rendszeresen tartanak esküvőket és fogadásokat, többen tettek le itt nyilvános vizsgát, rengetegen látogatnak el műgyűjtői vásárookra vagy teadélutánokra, és London minden szegletéből érkeznek nézők, hogy láthassák az ide készült színházi előadásokat.

A Battersea Arts Centre – miután az 1980-as évek elején művészeti központtá alakult – több éven keresztül „a színház jövőjének kitalálását” jelölte meg küldetéséként. Ebben az igyekezetében pedig szerfölött sikeresnek számított: a hely döntő szerepet játszott számos nemzetközileg is elismert brit színházcsináló pályáján, például olyan csoportok életében, mint a Punchdrunk vagy az 1927. A munka többnyire a folyamatos „csiszolás” (*scratch process*) innovatív módszerével folyik, aminek keretében a művészek több fázisban fejlesztik a munkát, rendszeresen szerveznek nyilvános próbákat, ösztönözve a közönséget arra, hogy visszajelezzon a látottakra.

Ez a színház, bár mind a mai napig foglalkoztatja és támogatja azokat az alkotókat, akik az Egyesült Királyság leg-radikálisabb színházi formáit művelik, az utóbbi években újragondolta küldetését. Már nem a „színház jövőjének” megteremtésére összpontosít, hiszen ez az egyébként dicséretre méltó cél nem túl érdekes azok számára, akik úgy gondolják, hogy a színház nem való nekik. Ehelyett támogatásával arra ösztönzi az embereket – mindegy, hogy azok magukat művészeknek vallják, vagy sem –, hogy vállaljanak kreatív kockázatokat, és ezáltal alakítsák saját jövőjüket – és a közösségükét.

A Scratch Hub a városháza alatti pincében található, és tagsági alapon több mint száz ígéretes vállalkozásnak és kreatív szervezetnek ad otthont. A hely pályázati rendszerben működik – tehát nem csupán kibérelhető irodaterként funkcionál –, és különféle profilú, a film, a divat, a zene és a szociális vállalkozás területén dolgozó cégekkel büszkélkedhet. Ezek többségét az igencsak széles körű helyi szociálisotthon-

projektekből érkező fiatalok hozták létre, akik számára egyébként kevés hasonló lehetőség adódik.

David Jubb művészeti igazgató elmondása szerint a szervezet megváltozott küldetésének a Scratch Hub az egyik szemmel látható bizonyítéka, amennyiben az új ötletek fejlesztésének támogatásával segítőké válhatnak. „A művészekkel ezt mindig is alkalmaztuk, és onnan már csak egy köpésre volt, hogy felismerjük, ugyanez működhetne a közösség többi tagjával is, ahelyett hogy megpróbáljuk meggyőzni őket, hogy érdekelje őket az, amit csinálunk, és csinálják ők is azt” – fogalmazta meg Jubb múlt évben egy nekem adott interjúban, amely a *Stage* című lapban jelent meg. „Így támogatjuk, hogy az emberek fejlesszék az ötleteiket, anélkül hogy rájuk erőltetnénk a mieinket.”

A Battersea Arts Centre-ben végigvitt változások tanúsítják, hogy a brit művészeti intézmények, színházak és színházcsinálók egyre nagyobb hajlandóságot mutatnak, hogy újragondolják és másként képzeljék el céljaikat a 21. században. Végre felteszik maguknak a kérdést, hogy kikéért vannak, kik azok, akiket még nem tudnak szolgálni, és hogy mit lehet ezzel a helyzettel kezdeni.

Hogy erre a változásra sürgősen szükség van, azt a Warwick Commission 2015-ös beszámolója is igazolja, amely szerint a lakosság leggazdagabb, legiskolázottabb és etnikai szempontból legkevésbé sokrétű nyolc százaléka kulturálisan a legaktívabb. Fennáll a veszély, hogy amennyiben a színház nem vállal szélesebb társadalmi szerepet, hamarosan ómódinak és elitistának fog tűnni. Nem nekem, nem neked, hanem nekünk.

Hogyan vállalhat társadalmi szerepet a színház vagy bármely művészeti intézmény, hogyan vonhatja be a helyi közösséget, és hogyan válhat annak szerves részévé? Hogyan változhat át kolostorból agorává, hogyan válhat bárki számára elérhető és mindenkit befogadó hely? Egy város vagy falu főtere a közösségi élet központja, kitüntetett hely, amely egyben potenciálisan a tanulás, a vita, a lehetőségek tere is.

Ahhoz, hogy elmozdulhassunk ebbe az irányba, a színházaknak ki kell törniük a művészetekre jellemző csórlatásból: demokratizálniuk kell a működésüket, a helyszíneik használatát, azt, ahogyan odabent fogadják az embereket, és ahogyan odakint találkoznak velük.

A Battersea Arts Centre módszere azt mutatja meg, hogy a színház hogyan tud a brit társadalmat megosztó esélyegyenlőtlenségek ellen aktívan és elevenen fellépni, de más lehető-

ségek is felkínálkoznak például az olyan csapatok által, mint amilyen a Good Chance, amely Calais-ban és Párizsban menekültekkel dolgozik, vagy a Derby Theatre, amely önmagát tanuló színháznak nevezi, és szoros kapcsolatban áll a helyi egyetemmel.

Példaként említendő még az észak-angliai Leeds belvárosának egy elhagyatott részében, Holbeckben székelő Slung Low, amelynek szívügye a tanulás. A Slung Low nemrégiben nyitotta meg *pay-what-you-can* (fizess, amennyit tudsz) alapon működő közösségi tanodáját, ahol a tantárgyak többségét – vegetáriánus indiai ételek főzésétől kezdve a kovácsolásig minden van – a helyi közösség indítványozta, ezáltal újragondolva a kulturális elkötelezettség gyakran túlságosan szűken értelmezett fogalmát.

A Battersea Arts Centre tevékenységéhez hasonlóan ez a kezdeményezés sem azt jelenti, hogy a Slung Low már nem csinál színházat, folytatja ugyanis az olyan nagy léptékű részvételi előadások létrehozását is, amelyeknek köszönhetően méltán vált híressé, azonban Alan Lane művészeti igazgató azzal indokolta a tanoda megnyitásáról szóló döntést, hogy „ez a leghasznosabb dolog, amit tehetünk”. Így azonnal hatással lehetnek a közösségre, tehetnek érte valamit, ami a helyiek igényeiből fakad, és amivel társadalmi tőkét halmozhatnak fel. A színház küldetése tehát nemcsak előadások gyártása, hanem sokkal tágabb értelemben mindazok képzése és szelle-

mi gyarapítása, akik ezeket az előadásokat igénylik. Végére is legyen bármilyen jó az új *Vidám kísértet*-feldolgozásod (*Noël Coward bohózata – a szerk.*), nem valószínű, hogy az bárkinek az életét meg fogja változtatni, ám a közösségi tanoda jóval nagyobb eséllyel képes ilyesmire.

A hasznosság szempontját a művészeti szervezetek túl gyakran hagyják figyelmen kívül – vagy csak azt veszik fontolóra, hogy saját maguk meg a jegyvásárlóik számára hogyan válhatnak hasznossá. Viszont Angliában egyre gyakoribb téma, hogy ezek az intézmények hogyan lehetnének tágabb értelemben is hasznosak, és hogyan teremthetnék meg a körülményeket a lehető legteljesebb kulturális részvétellel. Egyre inkább teret hódít az az elgondolás, amely szerint az egyre csökkenő támogatások idején – egy olyan világban, ahol a hagyományos képviselési demokrácia ostrom alá kerül, ahol feltörőben van a populizmus, és ahol az emberek úgy érzik, nincs hangjuk – a színházak többet tehetnek, és többet is kell tegyenek a színházcsinálásnál.

Más együttesek arra összpontosítanak, hogy a művészet potenciálisan hogyan változtatja meg az emberek mindennapi életét, felfogásukat önmagukról, illetve a helyről, ahol élnek. A surrey-i székhelyű Farnham Maltings kicsi, ám annál befolyásosabb művészeti központ, amely sok jelentős független színházi együttest foglalkoztat, igazgatója, Gavin Stride pedig önmagát nem művészként, hanem olyan emberként

határozza meg, aki segíti a helyi közösség tagjait abban, hogy „hosszabb és boldogabb életet éljenek”. Stride és csapata oda mennek, ahol jelenlétüknek a legnagyobb szükségét látják, és szorosan együttműködnek a helyi egészségügyi és szociális szervekkel, de nem helyettesíteni akarják őket, hanem értéket rendelni hozzájuk.

A Heart of Glass a kollaboratív és szociális művészeti tevékenységre fókuszál. Székhelye St. Helens, egy egykoron a bányászatnak és az üvegiparnak köszönhetően jelentős központnak számító posztindusztériális kisváros, ahol azonban a társulat nem tart fenn saját előadóhelyet. Helyette az egész várost a játszótérnek tekinti: minden fal vászon, minden szabad hely potenciális színpad.

A Heart of Glass felismerte, hogy egy olyan városban, amelyik a nélkülözésről és a szociális jólétről szóló minden létező kimutatás szerint rosszul teljesít, a legnagyobb erőforrást a közreműködők, vagyis a St. Helens-i emberek jelentik. Őket – a városi tanácstól az iskoláig, a rendőrségtől az egyszerű polgárokig – mind társalkotónak és társszerzőnek tekinti attól függetlenül, hogy éppen egy új deszkás park megtervezése és felépítése a cél, vagy a számos helyi nő közreműködésével kidolgozott, az egész várost felölelő sétaelőadás, a *Torch* létrehozása. Az együttes azon az elven működik, hogy „ha mi építjük, akkor talán eljönnek, de ha ők építik, akkor itt is maradnak”. Míg a Heart of Glass a művészeti tanácsnak és a helyi részvényeseknek tartozik elszámolással, leginkább mégiscsak a közvetlen közösségéért felel. Végül is ők azok, akik hosszabb távon el fogják dönteni, hogy szeretnék, vagy sem, hogy a szervezet folytassa a munkáját.

Az olyan helyeket, mint a Heart of Glass vagy a Battersea Arts Centre ez a – művészeti szervezetek működéséből túl gyakran hiányzó – felelősség teszi igazán különlegessé. Ehhez inspiráló vezetőkre van szükség, akik a színházat és a művészetet a társadalmi változás motorjának látják, akik valóban odafigyelnek és reagálnak a helyi igényekre, akikből hiányzik

az ego, és nem önérdékből dolgoznak, és akik végső soron felismerik, hogy ami jó a helyi közösségnek, az valószínűleg jót fog tenni a színházuknak is.

Amikor 2015-ben kigyulladt a Battersea Arts Centre nagyterme, nemcsak a művészeti közösség fejezte ki szeretetét, együttérzését, és ajánlotta fel segítségét, hanem a helyi közösség is. A város összefogott, és segélyt és konkrét támogatást nyújtott ahhoz, hogy a nagyterem feltámadhasson poraiból, és a Battersea Arts Centre ne zárjon be.

A Battersea Arts Centre megértette és komolyan veszi társadalmi feladatát, így tudott társadalmi tőkét felhalmozni a közösségben, aminek az értéke ténylegesen bebizonyosodott. Minthogy egyfajta közösségi felhajtóerőként gondolta el magát – nemcsak a művészet helyeként –, valóságosan bebiztosította magát katasztrófa esetére. Az emberek azért harcoltak érte, mert szerették.

Tanulságos lehet ez a történet minden művészeti szervezet számára: ha és amikor szerencsétlenség ér, lesz majd, aki eléggé szeret, és harcol érted? A Battersea, a Slung Low, a Heart of Glass és mások nem önérdékből dolgoznak, hanem abból a meggyőződésből, hogy erőforrásaikat – legyen az tér, szakértelem vagy támogatás – meg kell osztaniuk a közösséggel, amelyet szolgálnak. Felismerték, hogy a kulturális elkötelezettség sokféle formát ölthet, ahogyan az is különféleképpen megnyilvánulhat, hogy egy kulturális szervezet hogyan vonja be a helybeli embereket. Ők már elöl járnak a jó példával – ki lesz a következő?

Fordította: Adorjáni Panna

Eredeti megjelenés: „Rethinking the Purpose of British Arts Institutions”, *Howlround*, 2019. február 17., <https://howlround.com/rethinking-purpose-british-arts-institutions>.
Köszönet a lapnak a magyar közlés jogaiért.

HIRDETÉS

A Színház folyóirat legközelebbi megjelenése
2019. október

